

ROMANUL UNEI LUMI DEFINITIV PIERDUTE

Apărut la editura „PRO TRANSILVANIA” din București, în anul 1997, romanul prozatorului CULIȚĂ ION UȘURELU, are darul ca prin titlul său: „PROFESORII (SUPLININD – AU DOBÂNDIT)”, alcătuit în manieră perifrastică și având conotație biblică (parafrază la „dăruind – vei dobândi”), să nedumirească și să surprindă oarecum, de la primele rânduri ale cărții. Afirmăm aceasta, nu din nevoia vreunei strategii critice nedisimulate, ci – lucru lesne de constatat – spre a pătrunde abrupt în tema romanului cât și pentru a dezvălui intențiile narative ale autorului, sursele paradigmatiche inspiratoare. Toate acestea – „zăvorâte” imperturbabil – sub crusta „firescului” și aparențelor ce oculțează textul, dar mai cu seamă, sub-textul celor patruzeci de capitole, câte cuprinde configurația cărții.

Vom releva, aşadar, că titlul romanului mai servește autorului drept pretext, firește nemărturisit, dar ușor decelabil, pentru a „deturna” perspicacitatea iscoditoare a cititorului și a o călăuzi către o „esplanadă” tematică derutantă, iluzorie.

Mai întâi, pentru că lumea pe care o „deconspiră” autorul nu este chiar lumea (exclusivă, cum pare a sugera, „conspirativ”, titlul) a profesorilor, a cadrelor didactice. Ci, o lume complexă, bogată în personaje – unele dintre acestea convingător conturate și individualizate – altele, cele mai multe din ele – episodice, expresive, însă. Al doilea, pentru că unele personaje ale romanului reprezintă diverse categorii sociale deosebite de cele ale intelectualității – clasă reprezentată prin suplinitori și profesori titulari, prin ingineri sau foști avocați ori procurori – anume, de la țărani cu atitudine și comportament moromețian până la secretari de partid (P.C.R.), președinte de Sfat Popular, inspectori școlari. Toate aceste categorii fiind transfigurate atât de veridic, încât lumea ficțiunii, a imaginarului artistic din carte se aseamănă atât de frapant – până la confundare – cu lumea reală din anii comunismului, țanțoșă până mai ieri (atât de scurtă pare perioada de tranziție a ultimilor 14 ani de „democrație originală” promisă încă din decembrie 1989) viguros tropăitoare pe scena unei istorii – sperăm – definitive și irepetabile...

Astfel încât – trebuie să subliniem – prozatorul Culiță I. Ușurelu transpune în paginile cărții sale, cu o luciditate debordantă și o autenticitate aproape cinică lumea coșmarească a unei realități trăite aievea (până la anul de grație 1988 – anul terminus al izvodirii scriptice a romanului), cu o acuratețe irefragabilă. Este o lume schimonosită și mutilată sufletește și moral de minciună și ură, de ticăloșie și răutate (vezi romanul rămas în manuscris al lui Marin Preda, „Era ticăloșilor”), de ipocrizie și duplicitate, de nedreptăți cumplite prin condamnări la ani grei de detenție pentru vini imaginare, inventate, de destine eșuate în derizoriu și condiții mizere de viață, a domniei legii bunului plac, a abuzurilor grosolane și a prostiei patentate. O astfel de lume ce pare coborâtă dintr-un roman de Orwell ori Kafka, poartă germeii insalubri și implacabili de natură urmuziană – ca lume neaoșă, autohtonă – ai autocondamnării și autodistrugerii.

O lume peste care planează perpetuu norii cenușii ai banalului și derizoriului, este mai întâi de toate o lume dureros marcată de anormalitate și absurd, închistată și ferecată între granițele unui areal ce se poate numi Absurdistan ori Sumbria.

Capacitatea de evocare a unei asemenea lumi – pe care autorul o probează de la prima până la ultima pagină a romanului – devansează liniile de forță ale epicului ce demitizează orice umbră de mitomanie și râvnă mistificatoare cu privire la pretinsa superioritate a orânduirii comuniste, atât de consecvent și feroce propovăduită de propaganda mincinoasă a lăudătorilor de profesie.

Acțiunea cărții se petrece prin anii '60 ai secolului XX, într-un sat – Prăjeni – din apropiere de Botoșani, raionul Hârlău, unde personajele – cele principale – se întâlnesc, prin puterea destinului, ca suplinitori, alături de alții, titularizați ca profesori, la o școală elementară (clasele V – VIII) a satului românesc unde țărani, aproape toți, au rămas vrednici gospodari și lucrători ai pământului.

Personajele principale – și în aceasta constă aproape singura notă de originalitate stilistică – nu sunt niskaiva țărani cu grai și umor pigmentat de ironia moromețiană de factură predistă. Nu, nicidecum!

Ei, bine, în romanul „Profesorii” (...) cele mai importante personaje alături de cele principale – patru suplinitori și o profesoară calificată – sunt chiar niște profesori a căror activitate didactică, personalitate și stil de viață sunt urmărite și proiectate pe fundalul insipid și cenușiu al unor vieți fără evenimente memorabile, fără întâmplări remarcabile. Încât cititorul este tentat să se pronunțe despre plaiurile natale și viața sătenilor din Prăjeni, trăitori laolaltă – țărani localnici, elevii școlii (copiii lor), suplinitorii, profesorii, cei doi ingineri angajați ai școlii și ceilalți – cu sadoveniana sintagmă „locul unde nu s-a întâmplat nimic”.

Ca personaje principale ale romanului, ținem să remarcăm pe cei trei suplinitori: Lucian Popa – suplinitor la una din disciplinele importante ale programei școlare, „Limba și literatura română” – Nelu Costin, suplinitor și el tot la o disciplină importantă a programei școlare – matematica, Vasile Olteanu, absolvent al Institutului Teologic, angajat suplinitor la istorie și geografie, Victoria Dinescu – profesor titular de fizică și chimie, cu studii superioare absolvite.

Dintre aceste personaje principale, două din ele – Lucian Popa și Victoria Dinescu, cunosc o frumoasă poveste de dragoste, care se „mântuie” în chip fericit, prin căsătoria celor doi, precum și cu reușita la facultatea de filologie a suplinitorului Lucian Popa, din cadrul Universității A.I. Cuza de la Iași, la învățământul „fără frecvență” și transferarea acestuia, după absolvirea cu medie mare a primului an de studii, la cursurile de zi, în anul II.

Alte personaje importante ale cărții, sunt inginerii Melinteanu și Stelescu, ambii pasionați de literatură și de cultură în genere, mari admiratori ai poeziilor lui Esenin și Eminescu, ai rubaiatelor lui Omar Khayyam, fiind interpreți talentați ai unor versuri zglobii (Melinteanu, în special) din opera poetică a lui Păstorel Teodoreanu.

Bine reprezentat pentru tipul de prostănac incult, „pictat” în aqua forte, este președintele Sfatului Popular din Prăjeni – Rotaru Petru – autorul unor suculente și celebre „indicații prețioase” ce transpar din următoarele dialoguri purtate de acesta cu unul dintre suplinitori:

- Tovilor, ne vine șefii și dacă nu găsește parte, ăia suntem. Așa că vă duceți la poarta fiecărui cetățean să-i spuneți să facă părți peste tot; și-n fața porții, și-n fața gardului, până la mijlocul șoselei...

- Ce fel de părți să facă, tovarășe președinte?

- Părți, părți, tovule! Ce, nu știi ce e aia?

- Ba știu, dar nu se potrivește! Eu știu că pluralul de la parte este părții, nu părți! Părți se face într-un loc mai ascuns privirilor...

- Hai, c-am devenit sensibili! Crezi că eu la școala de partid de o lună, de la Bacău, n-am învățat giumbușlucuri de astea? (...)

- Nu-s giumbușlucuri, este vocabular, este limba noastră.

Un alt personaj important al romanului, memorabil chiar, aparținând unei tipologii mai rar întâlnite în proza românească din ultimele trei decenii, este profesorul (suplinitor) Cicerone Ostroveanu. Având o viață cu adevărat „de roman”, Ostroveanu, personaj de natură dostoevskiană, se căsătorește la 50 de ani, pentru ca la cei 75 de ani cât adunase de când ajunsese avocat, procuror, președinte de tribunal (în perioada interbelică), devine un anonim de suplinitor, uitat de soție și de cei doi băieți ai lui, pe care încă îi mai întreținea în facultate, un om singur și epuizat sufletește, care-și mai îndulcea amarul singurătății prin discuțiile cu tinerii săi prieteni – Popa, Olteanu, Costin.

Un alt personaj măiestru conturat și patetic individualizat, este doctorul Manea. Acesta, „tânăr și manierat”, venise la petrecere cu o vioară pe care o îndrăgea din copilărie. Poate o îndrăgea atât și pentru că îi amintea de părinți. Ei insistaseră să învețe un instrument. Astăzi, când aceștia dispăruseră, cânta, deseori singur fiind, melodii care plăcuseră și bătrânilor. Cânta și plângea în același timp. Iată omagiul cel mai prețios adus aproape zilnic.”

Dacă fostul avocat și procuror – bătrânul Ostroveanu, ajuns la cei 75 de ani ai săi, un om singur și uitat de lume – este unicul personaj „martirizat” de tragismul condiției sale umane, tânărul doctor Manea – în schimb – este singurul personaj duios și emoționant ca o baladă ori o doină cântată de un heruv la marginea unui câmp înflorit.

Dintre personajele secundare ale romanului, ținem să-i „evidențiem” pe inspectorii școlari Selavone și Voican. În urma unei inspecții efectuate de Voican profesorilor de la vreo patru discipline, acesta s-a manifestat mitocănește și amenințător față de profesori, insultându-i pe toți, acuzându-i că – așa cum îl învățase partidul – nimeni nu-și face datoria, în afară de comuniști. După ce profesorii inspectați suportaseră potopul de injurii din partea grobianului „revizor” – precum în Gogol – se dovedește că Voican „greșise” adresa, întrucât era inspectorul raionului Botoșani, iar nu al raionului Hârlău.

Dumirindu-se cum stau lucrurile, cei în cauză l-au scos în brânci în curte, iar unul dintre profesori „nedrept criticat la chimie, i-a dat și vreo două picioare în fund. De atunci devenise mai circumspect”.

Hotărât lucru, prozatorul CULIȚĂ ION UȘURELU este, în actualitatea literară, prin acest prim roman al său, autorul nedezmintit al romanului unei lumi definitiv pierdute.

Vom mai observa că, autorul aflat între două lumi – „în lumea plină de urmări” – cum declama un poet de curte pe vremuri, într-o „vizionară” tentă dialectică – și „o lume plină de frustrări” – tocmai lumea din care s-a salvat, prozatorul o alege, spre analizare și ostracizare, pe cea din urmă ...

Nicolae Dorel TRIFU